

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.32>

УДК 338.1

К. В. Завгородній,

к. е. н., ДП «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім.

О.М. Макарова»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7953-3971>

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНИХ ВИМІРАХ

K. Zavgorodniy,

PhD in Economics, State Enterprise “Production Association Southern Machine-Building Plant named after A.M. Makarov”, Ukraine

THE NATIONAL ECONOMY IN GLOBAL DIMENSIONS

Метою статті є аналіз рівня національної економіки у глобальних вимірах та індексах. Здійснено різновекторну оцінку національної економіки у глобальних вимірах, яка передбачає узгоджене та збалансоване поєднання економічного, соціального та екологічного векторів розвитку, враховує динаміку зміни сукупності глобальних індексів (Індекс людського розвитку, Індекс конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс екологічної продуктивності, Індекс гендерного розриву). Визначено, що Україна стикається з рядом трендів і факторів, що впливають на її розвиток: зміна клімату, скорочення середнього класу, неофіційна та нестабільна зайнятість, недостатній соціальний захист, еміграція кваліфікованих працівників та нерівність перед законом. Серед факторів, що впливають на недостатню конкурентоспроможність України, визначено

наступні: корупція та недостатня прозорість, відсутність стабільності та прогнозованості, недостатня розвиненість інфраструктури, низький рівень інновацій, недостатня підтримка малого та середнього бізнесу.

Аналіз показав, що за 2015-2021 роки Індекс людського розвитку (*Human Development Index*) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік. Однак, у 2021 році ІЛР України знизився до 0,773, а місце в світовому рейтингу знову знизилось до 78. Це може свідчити про деяке зменшення прогресу або нестабільність у сфері людського розвитку в останній рік. За 2015-2021 роки Індекс конкурентоспроможності (*Human Development Index*) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік. Визначено, що незважаючи на позитивну динаміку рівня Індексу економічної свободи, невтішним залишається позиція України серед інших країн (у 2021 році Україні посіла 127 місце серед 177 країн світу та залишається у групі країн світу із категорії «в основному невільні»). Глобальні індекси допомагають отримати комплексний огляд ситуації та визначити напрямки подальших дій для досягнення сталого й інклюзивного розвитку національної економіки.

The article aims to analyze the level of the national economy in global dimensions and indices. A multi-vector assessment of the national economy in global dimensions was carried out, which provides for a coordinated and balanced combination of economic, social, and environmental vectors of development, takes into account the dynamics of changes in the set of global indices (Human Development Index, Competitiveness Index, Economic Freedom Index, Environmental Productivity Index, Gender Gap Index). It was determined that Ukraine faces several trends and factors affecting its development: climate change, shrinking middle class, informal and unstable employment, insufficient social protection, emigration of skilled workers, and inequality before the law. Among the factors affecting the insufficient competitiveness of Ukraine, the following are identified: corruption and insufficient transparency, lack of stability and predictability, insufficient development of infrastructure, low level of innovation, and insufficient support of small and medium-sized businesses.

The analysis showed that for 2015-2021, the Human Development Index for Ukraine varied from the lowest value of 0.743 in 2016 to the highest value of 0.779

in 2020. However, in 2021, Ukraine's HDI dropped to 0.773, and its ranking in the world again dropped to 78. This may indicate some decrease in progress or instability in the field of human development in the last year. For 2015-2021, the Competitiveness Index (Human Development Index) for Ukraine varied from the lowest value of 0.743 in 2016 to the highest value of 0.779 in 2020. It was determined that despite the positive dynamics of the level of the Index of Economic Freedom, Ukraine's position among other countries remains disappointing (in 2021, Ukraine ranked 127th among 177 countries of the world and remains in the group of countries of the world from the "mostly unfree" category). Global indices help to get a comprehensive overview of the situation and determine directions for further actions to achieve sustainable and inclusive development of the national economy.

Ключові слова: *національна економіка, глобальні виміри, індекси, Індекс людського розвитку, Індекс конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи.*

Keywords: *national economy, global dimensions, indices, Human Development Index, Competitiveness Index, Economic Freedom Index.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Війна в Україні суттєво вплинула на стан національної економіки. Сьогодні більшість фінансових ресурсів країни направлена на обороноздатність нашої країни. Разом з тим, автори наголошують, що «Пришвидшення процесу світової глобалізації співпало з початком кардинальних зрушень та змін в українській економіці та суспільстві. Від того, наскільки швидко та успішно наша держава зможе вирішити проблеми, пов'язані із формуванням якісно нових економічної, фінансової та інноваційної систем, наскільки якісно ці системи будуть обслуговувати вимоги ринку, що зумовлені процесами глобалізації, залежить як місце України у світовому співтоваристві, так і якість життя кожного її громадянина» [1, с. 210]. Відповідно аналіз рівня національної економіки у глобальних вимірах є досить актуальним за сучасних умов для виявлення факторів, що найбільше впливають на її стан.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям аналізу рівня національної економіки у глобальних вимірах та індексах, приділено значну увагу вітчизняними вченими, зокрема: В. Андрійчука, М. Гонака, Б. Данілішина, М. Долішнього, І. Іртищевою, І.Крамаренко, Ю. Макогона, С. Писаренко, М. Стегней, Є. Савельєва, Є. Сича, В. Федоренка, Л. Чернюк, О. Чмир, М. Чумаченка. Але, водночас, значна кількість проблем визначення рівня розвитку національної економіки у глобальних вимірах залишаються недостатньо розкритими відповідно до сучасних умов.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз рівня національної економіки у глобальних вимірах та індексах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи інклюзивний розвиток національної економіки України в умовах глобальної нестабільності, можна знайти корисні відомості, аналізуючи різні глобальні індекси. Кожен індекс має свої особливості і може вносити цінні висновки до загального розуміння стану розвитку країни, а саме:

1. Індекс людського розвитку (Human Development Index, HDI) вимірює якість життя, освіти та доступ до здоров'я населення [2]. Даний Індекс людського розвитку (ІЛР) визначається ЮНІСЕФ (ЮНІЦЕФ), Програмою розвитку ООН (ПРООН) та Японським дослідним інститутом з проблем людини (ІДІЛ). Ця організаційна коаліція розробляє і публікує ІЛР щорічно. Цей індекс вимірює рівень людського розвитку у країнах світу, враховуючи такі показники, як очікувана тривалість життя, освіта та стандарт життя. ІЛР є важливим інструментом для оцінки і порівняння рівня розвитку між країнами та визначення ефективності політик та програм, спрямованих на поліпшення якості життя людей. Його включення у дослідження інклюзивного розвитку національної економіки допоможе оцінити соціальний розвиток та життєвий рівень населення, що є важливим аспектом інклюзивного розвитку.

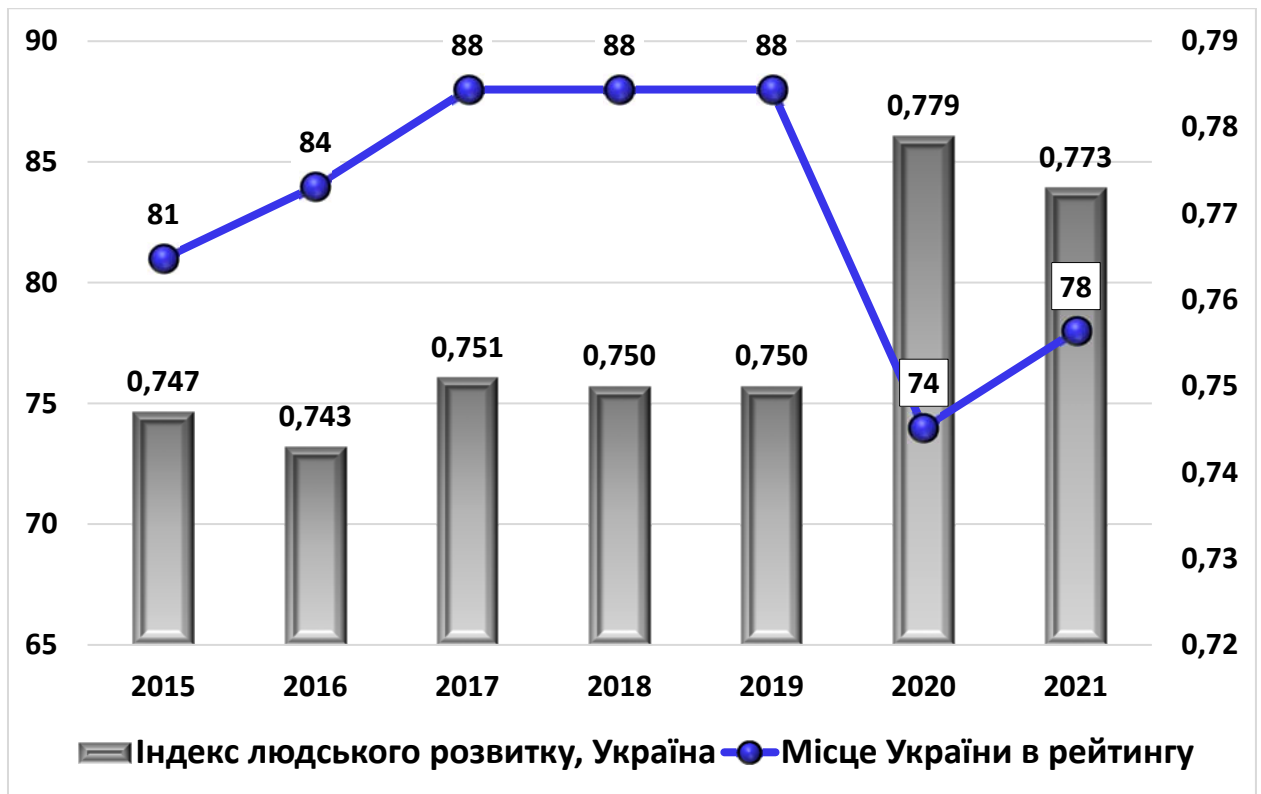
2. Індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) аналізує фактори, які визначають конкурентоспроможність країни [3]. Індекс

конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) визначається Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum). Ця організація проводить регулярні дослідження та аналіз конкурентоспроможності країн світу на основі широкого спектру економічних, соціальних і інституційних показників. Індекс конкурентоспроможності допомагає визначити сильні та слабкі сторони країн у контексті їх готовності до конкуренції на глобальному ринку та сприяє розробці стратегій поліпшення конкурентоспроможності. Включення цього індексу в рамки дослідження допоможе зрозуміти економічні перспективи та можливості для розвитку національної економіки в умовах глобальної нестабільності.

3. Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) оцінює рівень економічної свободи та слугує інструментом її регулювання [4]. Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) визначається спільною ініціативою американського видання The Wall Street Journal та фонду «Герітар» (The Heritage Foundation). Цей індекс є результатом дослідження та аналізу рівня економічної свободи в країнах світу. Він враховує різні аспекти економічного середовища, такі як право власності, вільний ринок, ефективність урядових регуляцій, рівень корупції та інші фактори. Індекс економічної свободи допомагає порівнювати рівень економічної свободи між країнами та визначати їх привабливість для бізнесу та інвестицій. Включення цього індексу може показати, наскільки відкритою та конкурентоспроможною є економіка, а також вплив регулювання на інклюзивний розвиток.

Глобальні індекси допомагають отримати комплексний огляд ситуації та визначити напрямки подальших дій для досягнення сталого й інклюзивного розвитку.

За 2015-2021 роки Індекс людського розвитку (Human Development Index) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік (рис. 1)

Рис. 1. Динаміка рейтингу України за Індексом людського розвитку для України за 2015-2021 роки

Джерело: побудовано автором на підставі даних [2].

У 2015 році ІЛР для України становив 0,747, що показує середній рівень людського розвитку. За цим показником Україна посідала 81 місце у світовому рейтингу.

У наступні роки, з 2016 по 2019, ІЛР України зазнав незначних змін, коливаючись між 0,743 і 0,750. У цей період Україна займала стабільне 84-88 місце в світовому рейтингу. Ці результати свідчать про збереження загального рівня людського розвитку в країні без значних змін.

У 2020 році спостерігається помітне покращення ІЛР України до 0,779, що може свідчити про певний прогрес у сфері людського розвитку. Результатом цього покращення було підвищення місця України в світовому рейтингу до 74.

Однак, в 2021 році ІЛР України знизився до 0,773, а місце в світовому рейтингу знову знизилось до 78. Це може свідчити про деяке зменшення прогресу або нестабільність у сфері людського розвитку в останній рік.

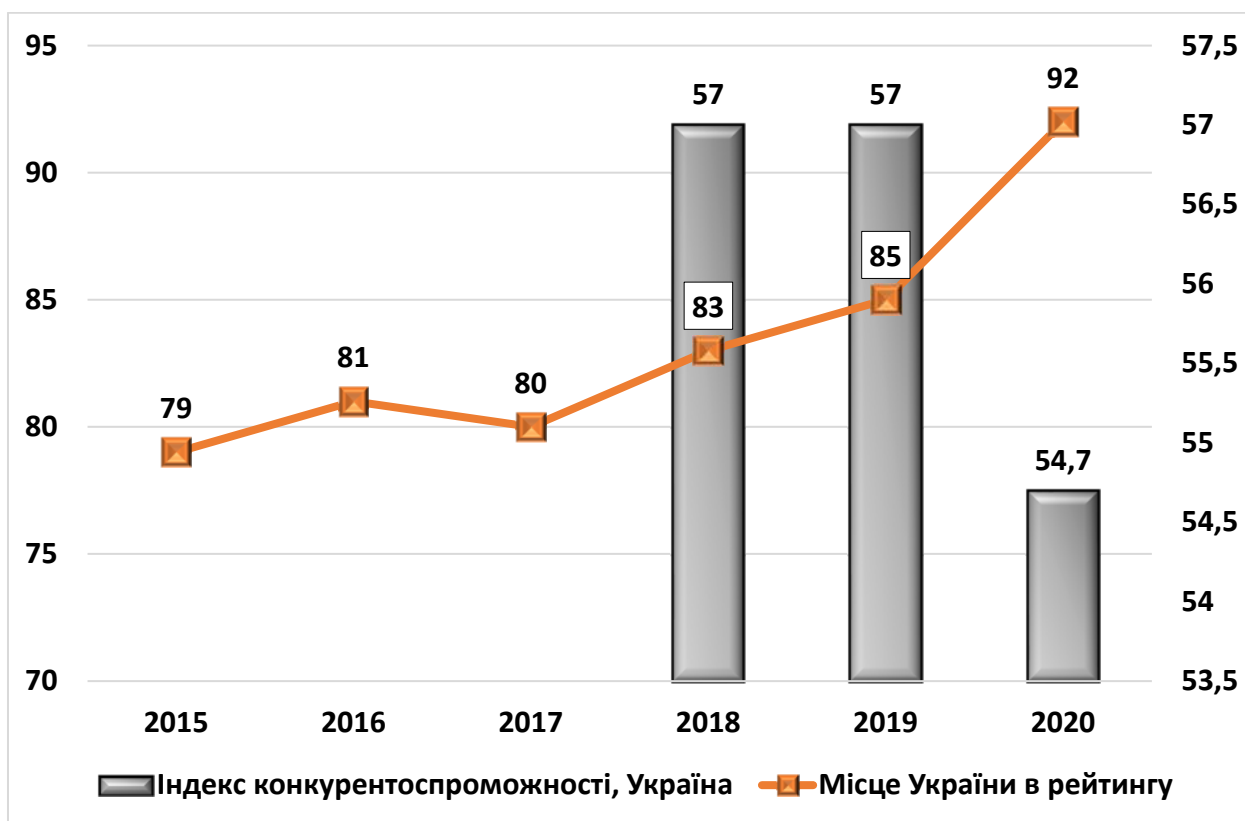
«Україну торкнувся широкий спектр трендів і факторів, які впливають на розвиток регіону. Так, хоча рівень життя в країнах із середнім достатком у Європі та Центральній Азії є вищим, ніж коли-небудь, зміна клімату й технологічний прорив можуть значно уповільнити їхні зусилля щодо зменшення нерівності – про це йдеться в найновішій глобальній Доповіді ПРООН про стан людського розвитку. Результати дослідження свідчать, що скорочення середнього класу, високий рівень неофіційної та нестабільної зайнятості, проблеми соціального захисту, еміграція кваліфікованих і молодих працівників і відчуття нерівності перед законом посилюють проблему в Україні та регіоні. Відмінності за основними стандартами життя зменшуються, але водночас з'являються нові форми нерівності, спричинені неоднаковим доступом до технологій та освіти. Для бідних і вразливих груп населення це питання загострюється внаслідок зміни клімату. І хоча загалом Україна, як і весь регіон, відноситься до середньої третини країн за показниками витрат на дослідження та розвиток, співвідношення висококваліфікованих і низькокваліфікованих працівників у ньому становить лише половину від країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – з розвитком технологій у більш заможних країнах подолати цю прірву може бути складніше» [6].

Таким чином, окрім війни, Україна стикається з рядом трендів і факторів, що впливають на її розвиток: зміна клімату, скорочення середнього класу, неофіційна та нестабільна зайнятість, недостатній соціальний захист, еміграція кваліфікованих працівників та нерівність перед законом. Технологічний прорив може уповільнити зусилля країн щодо зменшення нерівності. Зменшення відмінностей у стандартах життя супроводжується появою нових форм нерівності у доступі до технологій та освіти. Зміна клімату особливо ускладнює ситуацію для бідних і вразливих груп

населення. Україна, хоча відноситься до середньої третини країн за витратами на дослідження та розвиток, має низьке співвідношення висококваліфікованих до низькокваліфікованих працівників порівняно з країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Розвиток технологій у багатших країнах може ускладнити подолання цієї прірви.

Динаміка Індексу людського розвитку для України вказує на певний ступінь стабільності, але з незначними коливаннями в рівні і місці в світовому рейтингу. Це може вказувати на потребу в подальших зусиллях для забезпечення сталого і інклюзивного розвитку в країні.

За 2015-2021 роки Індекс конкурентоспроможності (Human Development Index) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік (рис. 2)

Рис. 2. Динаміка рейтингу України за Індексом конкурентоспроможності за 2015-2021 роки

Джерело: побудовано автором на підставі даних [8].

У 2019 році «Згідно зі щорічним звітом ВЕФ, основний регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136-го місця, й у сфері охорони здоров'я – на 9 позицій, до 101-го місця. Також дещо погіршилися показники впровадження ІКТ - із 77-го на 78-ме місце, макроекономічної стабільності – зі 131-го на 133-тє місце та інноваційних можливостей – із 58-го на 60-те місце. Водночас другий рік поспіль значно покращуються позиції країни за критеріями «ринок товарів» – з 73-го на 57-ме місце, «ринок праці» – з 66-го на 69-те місце та «інституціональний розвиток» – зі 110-го на 104-те місце. Крім того, Україні вдалося трохи піднятися за такими показниками, як освіта – з 46-го на 44-те місце та рівень розвитку бізнесу – з 86-го на 85-те місце. За обсягом внутрішнього ринку Україна зберегла колишню позицію – 47-ме місце, а за інфраструктурою 57-ме місце. Згідно зі звітом, показник середньорічного зростання ВВП за десять років перестав бути від'ємним і покращився з -2,1% до 0,1%, водночас приріст прямих іноземних інвестицій за п'ять років знизився з 2,7% ВВП до 2,3% ВВП. У новому звіті експерти проаналізували частку використання відновлюваних джерел енергії у відсотках до обсягу споживання, яка в Україні сягнула 4,1%. Водночас цей показник у країнах-лідерах списку дуже варіативний: у Сінгапурі - 0,7%, у США – 8,7%, в Гонконзі – 0,9%, в Нідерландах – 5,9% і в Швейцарії –25,3%» [9].

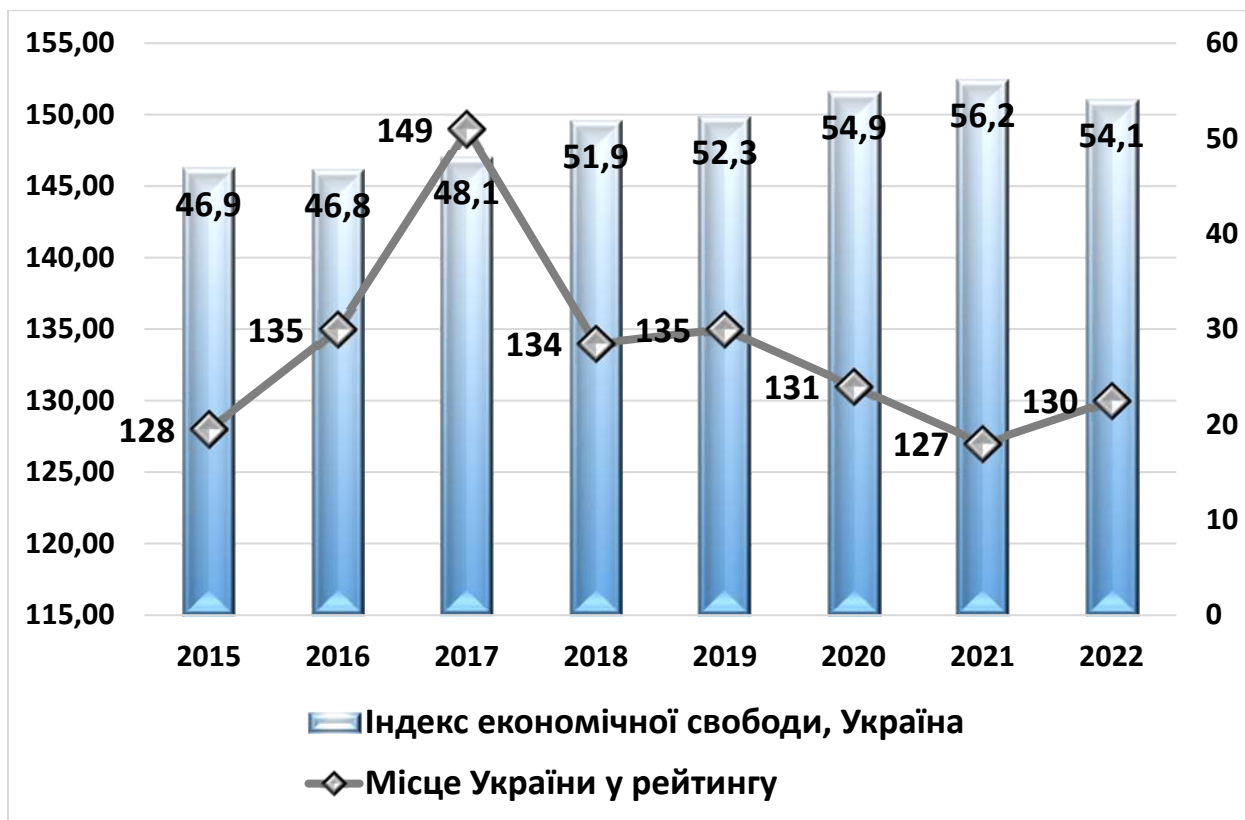
У 2020 році в рейтингу Індексу конкурентоспроможності ще опустилася і зайняла 92 позицію серед 141 країн світу. У 2020 році економіці України важко було справлятися із викликами пандемії Covid-19.

В цілому, динаміка позиції України у світовому рейтингу за Індексом конкурентоспроможності в період з 2015 по 2020 роки є свідченням певної стабільності щодо розташування в рейтингу, проте з певною недостатньою конкурентоспроможністю. А в 2020 році позиція України у рейтингу значно погіршилась і становила 92 місце. Це вказує на труднощі та виклики, з якими зіткнулась українська економіка, особливо в контексті глобальної нестабільності та наслідків пандемії COVID-19.

Узагальнюючи, динаміка позиції України у світовому рейтингу за Індексом конкурентоспроможності вказує на загальну недостатню конкурентоспроможність країни. Важливо звернути увагу на фактори, що впливають на цю ситуацію, та приймати відповідні заходи для покращення конкурентоспроможності української економіки.

Серед факторів, що впливають на недостатню конкурентоспроможність України, які можна виділити наступні: корупція та недостатня прозорість, відсутність стабільності та прогнозованості, недостатня розвиненість інфраструктури, низький рівень інновацій, недостатня підтримка малого та середнього бізнесу. Адже, високий рівень корупції і недостатня прозорість в українській системі створюють негативне середовище для бізнесу та інвестицій. Це обмежує розвиток підприємництва та порушує принципи ринкової конкуренції. Політична та економічна нестабільність відлякує іноземні інвестиції та ускладнює ділові умови. Нестабільність законодавства, податкові зміни та вплив політичних факторів впливають на недостатню конкурентоспроможність. Обмежена та неефективна інфраструктура, включаючи транспортну, енергетичну та логістичну інфраструктуру, становить перешкоду для ефективного функціонування бізнесу та впливає на конкурентоспроможність. Недостатній рівень освіти, недостатнє фінансування наукових досліджень та інновацій обмежують розвиток нових технологій та впровадження інноваційних підходів, що також впливає на конкурентоспроможність. Відсутність ефективної підтримки та стимулювання малого та середнього бізнесу обмежує його розвиток та перспективи для нових ініціатив.

Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) для України (рис. 3) демонструє поступове покращення у динаміці за 2015-2019 роки.

Рис. 3. Динаміка рейтингу України за Індексом економічної свободи

Джерело: побудовано автором на підставі даних [4].

Незважаючи, на позитивну динаміку рівня Індексу економічної свободи, невтішним залишається позиція України серед інших країн. Так, у 2021 році Україні посіла 127 місце серед 177 країн світу. Крім того, Україна залишається у групі країн світу із категорії «в основному невольні».

В. Г. Федоренко та Т. Є. Воронкова наголошують, що «Щорічні глобальні звіти щодо конкурентоспроможності виступають своєрідним еталоном, як для всіх країн світу, так і для України, зокрема. Вони дають змогу виявляти сильні і слабкі сторони свого розвитку, що дозволяє формувати ефективні стратегії щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки на глобальному ринку [11, с. 12].

Глобальна нестабільність ускладнює зусилля в досягненні екологічної ефективності. Нестабільність політична, економічна або соціальна зменшує ресурси та здатність країни вкладати в екологічні проекти та ініціативи.

Для досягнення інклюзивного розвитку, Україна повинна звернути більшу увагу на екологічні проблеми, встановити ефективні механізми охорони навколишнього середовища, сприяти екологічній освіті та свідомому споживанню. Це допоможе створити стабільне та здорове середовище для всіх громадян, включаючи найбільш уразливі верстви населення.

Висновки. Здійснено різновекторну оцінку національної економіки у глобальних вимірах, яка передбачає узгоджене та збалансоване поєднання економічного, соціального та екологічного векторів розвитку, враховує динаміку зміни сукупності глобальних індексів (Індекс людського розвитку, Індекс конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс екологічної продуктивності, Індекс гендерного розриву). Визначено, що Україна стикається з рядом трендів і факторів, що впливають на її розвиток: зміна клімату, скорочення середнього класу, неофіційна та нестабільна зайнятість, недостатній соціальний захист, еміграція кваліфікованих працівників та нерівність перед законом. Серед факторів, що впливають на недостатню конкурентоспроможність України, визначено наступні: корупція та недостатня прозорість, відсутність стабільності та прогнозованості, недостатня розвиненість інфраструктури, низький рівень інновацій, недостатня підтримка малого та середнього бізнесу.

Аналіз показав, що за 2015-2021 роки Індекс людського розвитку (Human Development Index) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік. Однак, у 2021 році ІЛР України знизився до 0,773, а місце в світовому рейтингу знову знизилось до 78. Це може свідчити про деяке зменшення прогресу або нестабільність у сфері людського розвитку в останній рік. За 2015-2021 роки Індекс конкурентоспроможності (Human Development Index) для України змінювався від найменшого значення 0,743 за 2016 рік до найбільшого значення 0,779 за 2020 рік. Визначено, що незважаючи, на позитивну динаміку рівня Індексу економічної свободи, невтішним залишається позиція

України серед інших країн (у 2021 році Україні посіла 127 місце серед 177 країн світу та залишається у групі країн світу із категорії «в основному невідільні»).

Література

1. Рехтета О. М., Рехтета І. І. Трансформація національної економіки в глобальному вимірі. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 210–214.
2. Human Development Index (HDI). 2023. United Nations Development Programme. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (дата звернення: 02.05.2023).
3. Global Competitiveness Report. 2023. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/> (дата звернення: 01.05.2023).
4. Індекс економічної свободи. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_економічної_свободи (дата звернення: 01.05.2023).
5. Іртищева І., Крамаренко І., Стегней М., Бойко Є. Економічний механізм забезпечення ресурсозбереження та природокористування в умовах глобальних викликів. *Innovation and Sustainability*. 2022. №4. С. 223–231.
6. Україна посередині рейтингу в Доповіді ПРООН про стан людського розвитку. 2019. United Nations Development Programme. URL: <https://cutt.ly/vwqWJWOi> (дата звернення: 01.05.2023).
7. Крамаренко І. С., Козаченко Л. А. Позиціювання інвестиційного потенціалу України у світових рейтингах. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С. 127–132.
8. Global Competitiveness Report. 2023. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/search?query=Global+Competitiveness+Report> (дата звернення: 02.05.2023).
9. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF. 2019. Інформаційне агентство «Інтерфакс-

Україна». URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/617843.html> (дата звернення: 02.05.2023).

10. Крамаренко І. С., Широков М. А., Нікон Д. Є., Білоус О. А. Роль інвестиційного потенціалу у контексті продовольчої безпеки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2018. № 3. С. 433–444.

11. Федоренко В. Г., Воронкова Т. Є. Економіка України в глобалізаційному вимірі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 23. С. 7–12.

References

1. Recheteta, O. M. and Recheteta, I. I. (2018), “Transformation of the national economy in the global dimension”. *Ekonomika i suspil'stvo*,. vol. 16, pp. 210–214.

2. United Nations Development Programme, (2023), “Human Development Index (HDI)”, available at: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (Accessed 1 May 2023).

3. World Economic Forum, (2023), “Global Competitiveness Report”, available at: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/> (Accessed 1 May 2023).

4. Wikipedia (2023) “Index of economic freedom”, available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_економічної_свободи (Accessed 1 May 2023).

5. Irtischeva, I., Kramarenko, I., Stegnei, M., and Boyko, Ye. (2022), “An economic mechanism for ensuring resource conservation and nature management in the face of global challenges”, *Innovation and Sustainability*, vol. 4, pp. 223–231.

6. United Nations Development Programme, (2019), “Ukraine is in the middle of the ranking in the UNDP Report on the State of Human Development”, available at: <https://cutt.ly/vwqWJWOi> (Accessed 1 May 2023).

7. Kramarenko, I. S., and Kozachenko, L. A. (2020), “Positioning of Ukraine's investment potential in world rankings”, *Biznes Inform*, vol. 4, pp. 127–132.
8. World Economic Forum, (2023), “Global Competitiveness Report”, available at: <https://www.weforum.org/search?query=Global+Competitiveness+Report> (Accessed 02 May 2023).
9. "Interfax-Ukraine" Information Agency, (2019), “ Ukraine dropped to 85th place in the annual WEF competitiveness rating”, available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/617843.html> (Accessed 2 May 2023)
10. Kramarenko, I. S., Shirokov, M. A., Nikon, D. E. and Bilous O. A. (2018), “The role of investment potential in the context of food security”, *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 433–444.
11. Fedorenko, V. G., and Voronkova, T. Ye. (2015), “The economy of Ukraine in the globalization dimension”, *Investytsii: praktyka ta dosvi*, vol. 23, pp. 7–12.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023 р.